

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра психології та соціальної роботи

БОДЯ Софія Василівна

**Особливості організації та здійснення соціальної роботи в громадах в
умовах війни**

спеціальність: 231 – Соціальна робота
освітньо-професійна програма – Соціальна робота
Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи СР-41

С. В. Бодя

Науковий керівник:

к.е.н., доцент, С. М. Миколюк

Тернопіль -2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДАХ	5
1.1. Сутність та основні концепції соціальної роботи. Роль соціальних працівників у розвитку українських громад.....	5
Висновки до розділу 1.....	10
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДАХ У ВОЄННИЙ ЧАС	12
2.1. Вплив війни на соціальні структури та інфраструктуру громад	12
2.2. Організація соціальної роботи в громадах в умовах війни	15
Висновки до розділу 2.....	20
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДАХ В УМОВАХ ВІЙНИ	22
3.1. Рекомендації і перспективи вдосконалення проведення соціальної роботи в громадах у воєнний час	22
Висновки до розділу 3.....	28
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
ДОДАТКИ	38

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні реалії воєнних конфліктів ставлять перед суспільством нові виклики, що вимагають адекватних та ефективних відповідей з боку соціальних інститутів. Війна є однією з найбільш руйнівних подій, яка впливає на всі сфери життя суспільства, особливо на соціальну сферу. В умовах війни громади стикаються з різноманітними соціальними проблемами, включаючи психологічну травму, втрату житла та засобів до існування, дезінтеграцію родинних зв'язків, зростання рівня безробіття, та інші кризові ситуації. Соціальна робота в громадах в умовах війни набуває особливого значення, оскільки вона спрямована на підтримку найбільш вразливих верств населення та відновлення соціальної стабільності.

Ступінь дослідження проблеми. Теоретико-практичні засади соціальної роботи є науковим доробком низки провідних вітчизняних учених. Значний внесок у загальну теорію та практику соціальної роботи зробили вітчизняні науковці: О. Бойко, В. Брич, Т. Гордєєва, О. Городецький, Л. Гуменюк, А. Конончук, О. Кравченко, О. Омельченко, Т. Семігіна, Г. Слозанська, З. Кияниця, Ж. Петрочко, А. Фурман та інші. Водночас брак комплексності та системності у висвітленні питань особливостей організації та здійснення соціальної роботи в громадах в умовах війни зумовлює потребу в подальшому вивченні цієї проблематики.

Мета дослідження полягає у розвитку та употужненні науково-практичних підходів специфіки організації та здійснення соціальної роботи в громадах в умовах війни.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати сутність та основні концепції соціальної роботи;
- 2) дослідити роль соціальних працівників у громадах в умовах війни;
- 3) проаналізувати вплив війни на соціальні структури та інфраструктуру громад;

- 4) дослідити організацію соціальної роботи в громадах в умовах війни;
- 5) обґрунтувати необхідність розвитку інноваційно-стратегічних напрямків соціальної роботи в умовах воєнних конфліктів;
- 5) розробити рекомендацій щодо вдосконалення організації та здійснення соціальної роботи в громадах в умовах війни.

Об'єкт вивчення: соціальна робота як системна професійна діяльність.

Предметом дослідження є організаційні та процесні особливості соціальної роботи в громадах в умовах війни.

Методи дослідження. У роботі застосований міждисциплінарний підхід та використано загальнонаукові принципи об'єктивності та системності у вивченні й узагальненні наукової проблеми. Для розв'язання поставлених завдань було дібрано комплекс теоретичних та емпіричних методів: теоретичні: аналіз, класифікація, систематизація та узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження; емпіричні: спостереження, бесіда, анкетування; методи статистичної обробки даних: систематизація та узагальнення якісних і кількісних даних дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у систематизації знань про специфіку соціальної роботи в умовах війни, а також у розробці нових підходів, які можуть бути застосовані для підвищення ефективності соціальної підтримки вразливих груп населення.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його результати можуть бути використані для вдосконалення практики соціальної роботи та для підготовки фахівців у цій сфері.

Робота пройшла апробацію на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Особистість і суспільство: психосоціальні виміри ковітальної взаємодії» (м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 30 квітня 2024 р.)

Структура роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДАХ

1.1. Сутність та основні концепції соціальної роботи. Роль соціальних працівників у розвитку українських громад.

Останні десятиліття відзначаються зростанням кількості різних видів конфліктів – від міждержавних і громадянських воєн до локальних соціальних конфліктів. Це зумовлює потребу в ефективних стратегіях соціальної роботи, спрямованих на допомогу постраждалим від цих конфліктів. Конфлікти призводять до значних соціальних, економічних та психологічних наслідків, що потребують професійного втручання соціальних працівників. Населення, яке постраждало від конфліктів, потребує допомоги в адаптації, реабілітації та соціальній інтеграції[7].

Аналіз міжнародного досвіду соціальної роботи в умовах конфліктів дозволить адаптувати кращі практики до українських реалій. Це сприятиме підвищенню ефективності національних програм та проєктів соціальної допомоги. Соціальна робота в умовах конфліктів має значення не лише для окремих осіб, але й для суспільства в цілому. Ефективне вирішення конфліктів та реабілітація постраждалих сприяють відновленню соціальної стабільності та поступовому розвитку суспільства[18].

З огляду на вищезазначене, дослідження сутності та основних концепцій соціальної роботи в умовах конфліктів є вкрай актуальним та важливим завданням. Це дозволить не лише покращити підготовку фахівців у цій галузі, але й забезпечити більш ефективну допомогу постраждалим, сприяючи таким чином зменшенню негативних наслідків конфліктів для суспільства.

Соціальна робота є міждисциплінарною сферою, що інтегрує знання з соціології, психології, права, економіки та інших наук для ефективного вирішення складних соціальних проблем і підвищення якості життя людей[18].

Аналіз визначення соціальної роботи допоможе глибше зрозуміти її сутність, основні завдання та значення для суспільства. Розглянемо кілька ключових визначень, запропонованих різними організаціями та дослідниками.

"Соціальна робота – це професія, яка сприяє соціальним змінам, розширенню можливостей людей та їхньому зростанню. Центральними для соціальної роботи є принципи соціальної справедливості, прав людини, колективної відповідальності та поваги до різноманітності. Підкріплена теоріями соціальної роботи, соціальних наук, гуманітарних наук і місцевих знань, соціальна робота залучає людей та структури для вирішення життєвих проблем і покращення добробуту[32]. Це визначення підкреслює важливість соціальних змін та розширення можливостей, а також наголошує на центральній ролі прав людини та соціальної справедливості в соціальній роботі. Воно також вказує на міждисциплінарний характер професії та важливість локального контексту.

Соціальна робота – це професійна діяльність, спрямована на підвищення добробуту індивідів, сімей, груп та громад через оцінку потреб, втручання та розвиток ресурсів[33]. Це визначення акцентує увагу на підвищенні добробуту на різних рівнях – від індивідуального до громадського. Воно також підкреслює важливість оцінки потреб та використання ресурсів для досягнення позитивних змін.

Соціальна робота – це академічна дисципліна та професія, яка спрямована на розвиток суспільства через сприяння соціальним змінам та соціальній згуртованості, а також через розширення можливостей та звільнення людей. Соціальна робота базується на принципах соціальної справедливості, прав людини та колективної відповідальності[34]. Це визначення наголошує на ролі соціальної роботи як академічної дисципліни та професії, а також підкреслює важливість соціальних змін і згуртованості. Воно акцентує увагу на колективній відповідальності та правах людини.

Таким чином, проведений аналіз систематизації та узагальнення дозволяє виокремити основні елементи визначення соціальної роботи (табл.1.1).

Таблиця 1.1.

Ключові елементи визначення соціальної роботи

№ п/п	Назва	Значення
1	Соціальні зміни та розширення можливостей	Соціальна робота сприяє соціальним змінам та розвитку суспільства через активне втручання і підтримку індивідів та груп
2	Права людини та соціальна справедливість	Центральними принципами є захист прав людини, забезпечення соціальної справедливості та боротьба з дискримінацією і нерівністю
3	Міждисциплінарний підхід	Соціальна робота інтегрує знання з різних наук, що дозволяє ефективніше вирішувати складні соціальні проблеми
4	Підвищення добробуту	Основною метою є підвищення добробуту індивідів, сімей, груп та громад через різні форми підтримки та розвитку ресурсів
5	Оцінка потреб та втручання	Важливими аспектами є оцінка потреб клієнтів та розробка стратегій втручання для покращення їхнього становища.

Примітка. Побудовано автором за даними [32-34].

Аналіз різних визначень соціальної роботи показує, що ця професія є багатогранною і спрямованою на досягнення соціальних змін, захист прав людини та підвищення добробуту. Соціальна робота вимагає комплексного підходу, що включає оцінку потреб, розробку втручань та використання різних ресурсів для ефективної підтримки клієнтів. Основні принципи, на яких базується соціальна робота, забезпечують її важливість та необхідність у сучасному суспільстві[21].

Соціальна робота – це професійна діяльність, спрямована на підтримку та допомогу людям, які опинилися у важких життєвих обставинах. Вона охоплює широкий спектр завдань, включаючи надання соціальної, психологічної,

правової та економічної підтримки, а також сприяння соціальній інтеграції та підвищенню якості життя індивідів та груп населення[19]. Сутність соціальної роботи полягає у вирішенні соціальних проблем, забезпеченні соціальної підтримки та покращенні добробуту людей через різноманітні аспекти сутності соціальної роботи (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Основні аспекти сутності соціальної роботи

№п/п	Назва	Характеристика
1	Підтримка та допомога	Надання допомоги людям, які знаходяться в кризових ситуаціях або мають труднощі у задоволенні своїх базових потреб. Забезпечення доступу до ресурсів і послуг, необхідних для задоволення фізичних, психологічних і соціальних потреб
2	Соціальна інтеграція	Сприяння соціальній інтеграції маргіналізованих або вразливих груп населення. Робота з особами, які мають обмежені можливості для участі в суспільному житті, з метою їхньої повної інтеграції в громаду
3	Захист прав людини	Захист прав і свобод осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах. Активне сприяння дотриманню прав людини на всіх рівнях суспільного життя
4	Профілактика та реабілітація	Проведення профілактичної роботи для запобігання соціальним проблемам. Реабілітація осіб, які постраждали від насильства, зловживання, залежностей чи інших негативних впливів
5	Консультавання та інформування	Надання консультаційної підтримки для вирішення особистих і соціальних проблем клієнтів. Інформування населення про доступні соціальні послуги та ресурси.
6	Розвиток громад і суспільства	Сприяння розвитку громад і суспільства через залучення місцевих ресурсів і активізацію громадської участі. Підтримка ініціатив, спрямованих на покращення соціальної інфраструктури та умов життя в громадах
7	Наукові дослідження та інновації	Проведення наукових досліджень для вдосконалення методів і практик соціальної роботи. Розробка та впровадження інноваційних

	підходів до вирішення соціальних проблем
--	------------------------------------------

Примітка. Побудовано за автором за даними [15].

Сутність соціальної роботи полягає у вирішенні соціальних проблем, забезпеченні соціальної підтримки та покращенні добробуту людей через різноманітні методи втручання (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Методи кризового втручання в умовах конфліктів

№п/п	Назва	Характеристика
1	Психосоціальна підтримка	передбачає надання психологічної та емоційної підтримки людям у кризових ситуаціях. Соціальні працівники виявляються доступними для слухання та розмови, сприяють у вираженні почуттів та допомагають знаходити способи подолання стресу;
2	Консультування	полягає в наданні конкретних порад та рекомендацій людям у кризових ситуаціях. Соціальні працівники використовують свої знання та досвід, щоб допомогти клієнтам зрозуміти ситуацію, знайти альтернативні шляхи дії та прийняти рішення;
3	Медіація та вирішення конфліктів	передбачає посередництво між сторонами конфлікту з метою досягнення взаємоприйняттого рішення. Соціальні працівники допомагають учасникам конфлікту знайти компромісні рішення та вирішити проблеми шляхом діалогу та співпраці;
4	Евакуація та безпека	у випадку надзвичайних ситуацій або небезпеки для життя та здоров'я людей, соціальні працівники організовують евакуацію та забезпечують безпеку. Вони співпрацюють з іншими службами та організаціями, щоб забезпечити швидке та ефективне реагування на кризову ситуацію;
5	Ресурсна мобілізація	передбачає використання доступних ресурсів та підтримки з боку громади для допомоги людям у кризових ситуаціях. Соціальні працівники активно співпрацюють з різними організаціями, волонтерами та донорами для забезпечення необхідних ресурсів та послуг;
6	Подолання травми та реабілітація	передбачає надання підтримки та допомоги людям у подоланні травм та переживанні кризових ситуацій. Соціальні працівники сприяють відновленню психологічного та фізичного здоров'я,

		а також відновленню нормального життя після кризової події.
--	--	-------------------------------------------------------------

Примітка. Побудовано за автором за даними [20].

Соціальна робота ґрунтується на принципах соціальної справедливості, прав людини, колективної відповідальності та поваги до різноманітності. Вона здійснюється на різних рівнях: індивідуальному, груповому та суспільному, що дозволяє охопити всі аспекти життя клієнтів. Ці методи втручання та підтримки спрямовані на створення сприятливих умов для врегулювання конфліктів, підтримки постраждалих та забезпечення миру та гармонії у спільноті. Застосування комплексного підходу дозволяє досягати кращих результатів у роботі в умовах конфліктів [20]. Таким чином, методи кризового втручання спрямовані на забезпечення підтримки та допомоги людям у найважчі часи їхнього життя. Вони розроблені для того, щоб забезпечити швидке та ефективне реагування на кризові ситуації та сприяти подоланню труднощів.

Висновки до розділу 1

Усі стратегії втручання та підтримки в соціальній роботі в умовах конфліктів спрямовані на створення сприятливих умов для врегулювання конфліктів, підтримки постраждалих та забезпечення миру та гармонії у спільноті. Застосування комплексного підходу дозволяє досягати кращих результатів у роботі з умовами конфліктів за допомогою методів кризового втручання. Конфлікти можуть мати психологічний вплив на індивідів та групи населення. Постійний стан стресу, тривоги та страху може призвести до погіршення психічного здоров'я, включаючи посттравматичний стресовий розлад та депресію[21].

Отже, конфлікти мають значний вплив на соціальну структуру та окремі групи населення, можуть поглиблювати соціальні нерівності та дискримінацію,

обмежувати економічні можливості та психологічно травмувати індивідів. Сприятливе вирішення конфліктів та побудова мирного суспільства вимагає спільних зусиль усіх зацікавлених сторін, а також важливу роль в цьому може відігравати соціальна робота шляхом підтримки постраждалих, примирення та медіації конфліктів. Важливо врахувати, що ефективне управління конфліктами та їх впливом на суспільство потребує комплексного підходу, який охоплює різні аспекти соціальної реальності[6]. Одним із ключових напрямків вирішення конфліктів є збалансоване використання правових, політичних, економічних та соціальних інструментів. Наприклад, при розв'язанні етнічних або релігійних конфліктів важливо розробляти і реалізувати політику інклюзивності та рівності перед законом, сприяти економічному розвитку всіх соціальних груп, а також підтримувати культурний та мовний різноманіття[18].

Крім того, необхідно активно залучати громадські та неприбуткові організації, міжнародні організації та міжнародну спільноту до спільних зусиль у вирішенні конфліктів та їх наслідків. Це може включати надання гуманітарної допомоги постраждалим, моніторинг захисту прав людини, медіацію та фасилітацію урегулювання конфліктів, а також підтримку процесів миротворення та міжетнічної гармонії. Наприклад, організації соціальної роботи можуть вести проекти з реабілітації постраждалих від конфліктів, надавати психологічну підтримку та консультування для тих, хто стикнувся з травматичними подіями. Вони також можуть здійснювати роботу з місцевими громадами для сприяння діалогу та врегулювання конфліктів на місцевому рівні[20]. Соціальна робота в умовах конфлікту спрямована на забезпечення підтримки та допомоги людям у найважчі часи їхнього життя. Соціальні працівники виконують свою роботу для того, щоб забезпечити швидке та ефективне реагування на кризові ситуації та сприяти подоланню труднощів.

РОЗДІЛ 2.

ДІАГНОСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДАХ У ВОЄННИЙ ЧАС

2.1. Вплив війни на соціальні структури та інфраструктуру громад

Війна - це не лише конфлікт між державами або збройних формувань, але й глибоке соціальне явище, яке залишає далекосяжні наслідки для життя суспільства в цілому. Вплив війни на соціальні структури та інфраструктуру громад є складним та багатограним, і його можна розглядати з різних перспектив[25].

По-перше, війна має значний вплив на соціальну структуру громад. Конфлікт може призвести до руйнування традиційних соціальних інститутів, таких як сім'я, школа та церква. Відсутність стабільності та безпеки може спричинити розпад суспільства на фрагменти та спровокувати соціальні конфлікти між різними групами населення.

По-друге, війна має серйозний вплив на інфраструктуру громад. Бомбардування, вибухи та військові операції можуть призвести до руйнування будівель, доріг, мостів та інших об'єктів інфраструктури. Це може призвести до обмеження доступу до основних послуг, таких як медична допомога, освіта та водопостачання, що загрожує життю та безпеці громадян.

Таким чином, війна може призвести до значних змін у структурі та функціонуванні економіки громад. Підприємства можуть бути руйновані, виробництва припиняються, а ринки зазнають стресу через зменшену виробничу потужність та зростання цін на споживчі товари. Це може призвести до збільшення безробіття та зменшення рівня життя для багатьох громадян[25].

Починаючи з 2014 року Україна протистоїть збройній агресії російської федерації. Частина території нашої держави анексована, частина – тимчасово окупована, тривають бойові дії.

Початок повномасштабного вторгнення й активних бойових дій після 24 лютого 2022 року, запровадження воєнного стану в Україні спричинили масове переміщення – громадяни лишають свої домівки в пошуках безпеки та захисту. Наразі кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні досягає 4,9 млн осіб. З них – 3,6 млн – особи, які перемістилися (чи повторно перемістилися) після початку повномасштабної війни. З них – 2,5 млн, які перемістилися і не можуть повернутися до своїх домівок (оскільки житло або зруйноване, або знаходиться у зоні активних бойових дій, або на тимчасово окупованій території)[4].

В умовах надзвичайних викликів, що постали під час війни, значне навантаження на держбюджет, виникнення у громадян цілого спектру нових потреб, які потребують своєчасного й ефективного реагування з боку держави та органів місцевого самоврядування, Урядом вживаються заходи для забезпечення ефективного функціонування існуючої системи соціальної підтримки населення[4].

Загалом, вплив війни на соціальні структури та інфраструктуру громад є драматичним та тривожним. Відбудова після війни вимагає великих зусиль та ресурсів, а також потребує врегулювання соціальних конфліктів та відновлення довіри та співпраці між різними групами населення. Однак, при належній підтримці та співпраці, громади можуть пережити навіть найважчі часи та знову піднятися на ноги[25].

Після війни громадам необхідно вирішувати багато важливих завдань, щоб відновити свою соціальну структуру та інфраструктуру. Однією з перших справ є відновлення основних інфраструктурних об'єктів, таких як школи, лікарні, дороги та водопровідні системи. Це допоможе забезпечити доступ до основних послуг та створити умови для подальшого розвитку громад.

Крім того, важливою є підтримка психологічного та соціального відновлення населення. Громадяни, які пережили воєнні події, можуть потребувати психологічної підтримки та консультування, щоб подолати травми та стрес, спричинені війною. Соціальні працівники, психологи та інші фахівці

повинні працювати разом, щоб надати належну підтримку та допомогу тим, хто цього потребує[24].

Також важливою є реконструкція економіки та забезпечення нових можливостей для зайнятості та розвитку. Розбудова підприємств, стимулювання підприємництва та інвестицій у розвиток нових галузей можуть допомогти створити робочі місця та підняти рівень життя населення[28].

Нарешті, важливим елементом відновлення громад є підтримка міжнаціонального діалогу та міжкультурного злагодження. Відновлення довіри та співпраці між різними етнічними, релігійними та соціальними групами є ключовим для стабілізації ситуації та побудови миру у постконфліктних громадах[31].

Загалом, вплив війни на соціальні структури та інфраструктуру громад є великим та складним. Проте з правильними стратегіями відновлення та підтримки, громади можуть пристосуватися до нових реалій та знову піднятися на ноги. Важливою є співпраця всіх стейкхолдерів та взаємодія для досягнення спільної мети - створення стабільного, мирного та процвітаючого суспільства.

Додатковою важливим аспектом є підтримка вразливих груп населення, таких як внутрішньо переміщені особи, біженці, діти, літні люди та люди з інвалідністю. Ці групи часто найбільше постраждають внаслідок війни та можуть потребувати спеціалізованої підтримки та допомоги для відновлення свого життя[30].

Для забезпечення ефективного відновлення соціальних структур та інфраструктури громад, необхідно враховувати індивідуальні потреби та контекст кожної конкретної громади. Однак, важливою умовою успішного відновлення є участь громадян у процесі прийняття рішень та реалізації проектів. Партіципативний підхід дозволяє враховувати потреби та думку місцевого населення, забезпечуючи більш ефективні та стійкі результати[31].

У кінцевому підсумку, вплив війни на соціальні структури та інфраструктуру громад є складним та має багатоаспектні наслідки. Проте з належною увагою, координацією та підтримкою, громади можуть подолати ці

виклики та знову забезпечити стабільні та благополучні умови для свого розвитку.

2.2. Організація соціальної роботи в громадах в умовах війни

Сучасний світ є свідком численних конфліктів та воєнних дій, які мають серйозний вплив на життя місцевих громад. В умовах війни, соціальні працівники грають надзвичайно важливу роль у забезпеченні підтримки, захисту та допомоги вразливим верствам населення. Організація соціальної роботи в громадах у таких умовах вимагає специфічних підходів та стратегій, які дозволять забезпечити необхідну підтримку та захист для тих, хто цього найбільше потребує[31]. У Великоберезовицькій територіальній громаді нами було проведено опитування соціальних працівників Служби у справах дітей (начальниця Служби Лідія Гайда) та Центру надання соціальних послуг (директорка Центру Ольга Жидик). У Службі працюють 3 соціальних фахівці, а у Центрі - 3 фахівці соціальної роботи та 9 соціальних працівників, які безпосередньо надають соціальні послуги Великоберезовицькій громаді. Нами було розроблено Анкету «Особливості організації та здійснення соціальної роботи в громадах в умовах війни» та проведено опитування 10 осіб соціальної сфери із Великоберезовицької громади. Анкета та результати опитування виокремлені у додатки (див. додаток А та додаток Б).

Проаналізувавши результати опитування та поспілкувавшись із фахівцями соціальної сфери Великоберезовицької громади, стало очевидним, що по-перше, важливою складовою успішної організації соціальної роботи в громадах в умовах війни є попередня оцінка потреб та ризиків населення. Соціальні працівники повинні мати змогу аналізувати складні соціальні ситуації, враховуючи вплив війни на життя мешканців громади. Це допоможе

забезпечити належну організацію та спрямування ресурсів на ті пріоритетні напрямки, які найбільше важливі для населення[29].

По-друге, важливим аспектом є забезпечення доступу до соціальних послуг та підтримки для всіх верств населення, включаючи внутрішньо переміщених осіб, біженців, дітей, літніх людей та людей з інвалідністю. Соціальні працівники повинні мати змогу надавати індивідуалізовану підтримку та консультації, враховуючи специфічні потреби та ситуації кожного клієнта[23].

По-третє, важливою є співпраця та координація з іншими громадськими та державними організаціями, а також міжнародними гуманітарними організаціями. Лише шляхом об'єднання зусиль та ресурсів можна забезпечити повноцінну підтримку та захист для населення в умовах війни[20].

У кінцевому підсумку, організація соціальної роботи в громадах в умовах війни є складним та важливим завданням, яке вимагає від соціальних працівників великої відповідальності, професіоналізму та емпатії. Важливою є не лише надання матеріальної допомоги, але й підтримка та піднесення морального духу громади, щоб вони змогли подолати випробування та відновити своє життя після війни.

Додатковою важливою складовою є підготовка та навчання соціальних працівників з урахуванням специфіки військових конфліктів та їх впливу на громади. Це включає в себе навички діагностики та оцінки потреб населення в умовах кризи, навички міжкультурної комунікації для взаємодії з різними культурними групами, а також знання про гуманітарні та правові аспекти надання допомоги в умовах війни[22].

Крім того, важливим є забезпечення безпеки та захисту самого персоналу соціальних служб, оскільки вони можуть опинитися під загрозою в умовах війни. Належна підготовка та обладнання, а також спеціальні програми психологічної підтримки можуть допомогти зменшити ризик травматичних наслідків для працівників та забезпечити їхню ефективну роботу в умовах стресу та небезпеки[14].

Нарешті, важливою є залучення місцевого населення до процесів прийняття рішень та вирішення соціальних проблем у громаді. Співпраця з місцевими лідерами, активістами та громадськими організаціями може допомогти забезпечити більшу відповідність та ефективність соціальних програм та послуг, оскільки вони будуть спрямовані на реальні потреби та проблеми громади[21].

Отже, організація соціальної роботи в громадах в умовах війни є складним та відповідальним завданням, яке вимагає інтегрованого підходу, співпраці різних стейкхолдерів та урахування специфічних потреб та реалій кожної конкретної ситуації. За належної підготовки та координації зусиль, соціальні працівники можуть стати надійною опорою для громад в умовах війни, надаючи необхідну підтримку та допомогу для подолання випробувань та відновлення життя.

Робота соціальних працівників у воєнних зонах - це складна та відповідальна діяльність, яка часто вимагає високої професійної підготовки та емоційної стійкості[11]. Ось деякі аспекти їхньої роботи та виклики, з якими вони можуть зіткнутися:

1) психосоціальна підтримка: соціальні працівники часто працюють з людьми, які пережили травматичні події внаслідок війни, такі як втрата рідних, травми або втрата житла. Вони надають психологічну та емоційну підтримку, сприяють адаптації до нових умов та допомагають у подоланні стресу;

2) доступ до соціальних послуг: у воєнних зонах доступ до основних соціальних послуг може бути обмеженим або навіть відсутнім. Соціальні працівники допомагають забезпечити доступ до медичної допомоги, освіти, житла та інших необхідних ресурсів для виживання та відновлення;

3) робота з вразливими групами: соціальні працівники взаємодіють з різними вразливими групами, такими як діти, люди з інвалідністю, літні люди та внутрішньо переміщені особи. Вони забезпечують їм захист, допомагають знайти ресурси для виживання та відновлення, а також працюють над вирішенням їхніх специфічних потреб;

4) медіація та конфліктологія: у воєнних зонах можуть існувати конфлікти та напруженість між різними групами населення. Соціальні працівники можуть виступати як посередники в розв'язанні конфліктів, сприяючи мирному вирішенню суперечок та встановленню взаєморозуміння між сторонами[5];

5)запобігання насильству та зловживанню: соціальні працівники займаються також запобіганням насильства, в тому числі сімейного та гендерного насильства, та забезпеченням захисту жертв. Вони можуть проводити інформаційну роботу серед населення щодо прав людини та запобігання насильству;

б)співпраця з місцевими громадами та організаціями: співпраця з місцевими громадами та неприбутковими організаціями є важливим аспектом роботи соціальних працівників. Вони можуть сприяти розвитку місцевих ініціатив, створювати мережі підтримки та співпрацювати з іншими гуманітарними акторами для забезпечення комплексної допомоги населенню.

Важливо зазначити, що робота соціальних працівників у воєнних зонах може бути небезпечною через можливість вибухів, стрілянин та інших форм насильства. Тому вони повинні дотримуватися високих стандартів безпеки та отримувати відповідну підготовку. У військових конфліктах соціальні працівники стають невід'ємною складовою суспільства, яка забезпечує підтримку та захист найбільш вразливих верств населення. Досвід роботи цих фахівців у воєнних зонах є ключовим для забезпечення необхідної допомоги та відновлення нормального життя для постраждалих[11].

У воєнних зонах соціальні працівники зіштовхуються з низкою викликів та труднощів. Перш за все, це безпека, оскільки вони працюють у середовищі з підвищеним ризиком для життя та здоров'я. Також складно забезпечити достатній доступ до ресурсів, таких як їжа, вода та медична допомога, через військові обмеження та порушення прав людини. Стрес та травми від війни є ще одним важливим аспектом, з яким стикаються соціальні працівники у

воєнних зонах, і вони повинні мати навички в допомозі людям, які пережили травматичні події[11].

Однак, не дивлячись на ці виклики, соціальні працівники виявляють велику винахідливість та рішучість у вирішенні проблем. Вони працюють на передовій, надаючи емоційну підтримку та психологічну допомогу людям, які страждають від війни. Також вони встановлюють системи дистрибуції гуманітарної допомоги та сприяють забезпеченню житлом та медичною допомогою. Їхня робота допомагає відновити спільноти, підтримати нормальність та відновити довіру у суспільстві[8].

Загалом, досвід роботи соціальних працівників у воєнних зонах є надзвичайно важливим для забезпечення гуманітарної допомоги та підтримки для постраждалих від війни. Їхня мужність та відданість показують, що важливість ролі соціальних працівників у воєнних конфліктах незаперечна, і подальше вдосконалення та підтримка цієї сфери допоможе зменшити страждання та побудувати мирне майбутнє для всіх.

Таким чином, можна згрупувати особливості соціальної роботи в громадах у воєнний час та описати їх характеристики, а саме:

1)аналіз потреб громад: у громадах, що переживають воєнні конфлікти, спостерігається ряд унікальних потреб. Наявність економічних труднощів, брак доступу до медичних послуг та особливі проблеми з психологічним станом стають основними проблемами, з якими стикаються мешканці таких громад[21];

2)оцінка наявних ресурсів; під час воєнних конфліктів, доступні ресурси для соціальної роботи можуть бути обмеженими. Незважаючи на це, існують деякі гуманітарні організації та місцеві ініціативи, які намагаються забезпечити допомогу населенню, включаючи гуманітарну допомогу та психологічну підтримку[11];

3)вивчення потреб населення: опитування та інтерв'ю з мешканцями громад дають можливість отримати детальну інформацію про їхні основні

потреби та проблеми. Це може включати потреби в житлі, медичній допомозі, освіті та психологічній підтримці[21];

4)аналіз існуючих програм та ініціатив: розгляд програм та проєктів, що вже реалізовані в громадах у воєнний час, дозволяє зрозуміти, які заходи вже були прийняті та які результати вони показали. Це допомагає визначити успішні підходи та недоліки, які можна врахувати у майбутніх ініціативах[21];

5)оцінка відповідності практик стандартам та етиці соціальної роботи: перевірка відповідності дій соціальних працівників принципам соціальної справедливості, гуманності та етики стає важливим аспектом діагностики. Важливо визначити, чи дії соціальних працівників відповідають міжнародним стандартам та нормам[29];

б) формування рекомендацій: на основі отриманих даних розробляються рекомендації для поліпшення роботи соціальних служб у громадах у воєнний час. Це може включати розробку нових програм та ініціатив, підвищення ефективності вже існуючих програм та сприяння співпраці між різними гуманітарними організаціями[11];

7)підготовка звіту: складається звіт з результатами діагностики, в якому висвітлені ключові висновки, рекомендації та можливі напрямки подальших досліджень[8].

Висновки до розділу 2

Аналізуючи особливості соціальної роботи в громадах у воєнний час, стає очевидним, що ця сфера діяльності стикається з низкою викликів та складнощів, що вимагають уважної уваги та ефективних стратегій для подолання. Перш за все, важливо розуміти, що громади у воєнний час стикаються з унікальними потребами та проблемами, які відрізняються від тих, що спостерігаються в мирний час. Економічні труднощі, брак доступу до

медичних послуг, травми та психологічні проблеми стають частими аспектами життя таких громад[8].

Незважаючи на це, важливо визнати, що у воєнний час ресурси для соціальної роботи можуть бути обмеженими. Проте, існують гуманітарні організації та місцеві ініціативи, які намагаються забезпечити допомогу населенню, що потребує допомоги. Важливим аспектом діагностики є розгляд програм та проектів, що вже реалізовані в громадах у воєнний час. Це дає можливість зрозуміти, які заходи вже були прийняті та які результати вони показали. На основі цього можна розробити успішні стратегії для подальшої роботи. У діагностиці також важливо враховувати етичні та професійні стандарти соціальної роботи. Дотримання принципів соціальної справедливості, гуманності та етики стає ключовим аспектом успішної роботи в громадах у воєнний час[11].

Отже, робота у воєнний час вимагає від соціальних працівників гнучкості, винахідливості та великої відданості. Правильна діагностика потреб громад, ефективне використання наявних ресурсів та дотримання етичних стандартів допомагають забезпечити ефективну підтримку та допомогу населенню у важкі часи війни. Результати опитування у Великоберезовицькій громаді вказують на те, що війна значно вплинула на організацію та здійснення соціальної роботи. Фахівці стикаються з численними проблемами, включаючи психологічні травми у клієнтів, недостатність ресурсів та високий рівень стресу. Для покращення ситуації необхідно забезпечити додаткову спеціальну освіту та тренінги для фахівців соціальної сфери, фінансову підтримку, методичні матеріали, а також психологічну підтримку. Важливим є також покращення умов їхньої праці та налагодження співпраці з волонтерськими та міжнародними організаціями.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДАХ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Рекомендації і перспективи вдосконалення проведення соціальної роботи в громадах у воєнний час

У воєнний час соціальна робота в громадах стає надзвичайно важливою, оскільки населення потребує підтримки та захисту більше, ніж будь-коли[8]. Проте, у таких складних умовах, де загроза для життя і здоров'я є постійною, організація соціальної роботи стикається зі значними викликами. Для вирішення цих проблем необхідні ефективні та інноваційні підходи, а саме:

1. Розвиток стратегій забезпечення безпеки: перш за все, необхідно розробляти та вдосконалювати стратегії забезпечення безпеки для соціальних працівників, що працюють у воєнних зонах[11]. Це може включати підвищення їхньої освіти та підготовки щодо реагування на екстремальні ситуації, а також забезпечення необхідними засобами захисту;

2. Розширення доступу до гуманітарної допомоги: для полегшення страждань населення в громадах у воєнний час, необхідно розширити доступ до гуманітарної допомоги[11]. Це може бути здійснено шляхом посилення співпраці між гуманітарними організаціями, урядовими установами та місцевими громадами для забезпечення ефективною та оперативною доставки допомоги туди, де вона найбільше потрібна;

3. Розвиток психологічної підтримки: забезпечення психологічної підтримки для мешканців громад у воєнний час є надзвичайно важливим[14]. Нервові стреси, травми та психологічні проблеми можуть мати серйозний вплив на психічне здоров'я населення. Розвиток програм психологічної підтримки та доступ до кваліфікованих психологів може допомогти зменшити ці негативні наслідки;

4. Впровадження інноваційних технологій: використання інноваційних технологій, таких як віддалена консультація та психологічна підтримка через Інтернет, може значно полегшити доступ до соціальних послуг у воєнних зонах[25]. Також важливо розвивати технологічні рішення для моніторингу та координації гуманітарних дій у воєнних конфліктах;

5. Сприяння міжнародній співпраці: у вирішенні проблем соціальної роботи в громадах у воєнний час важливо сприяти міжнародній співпраці. Обмін досвідом та кращими практиками з іншими країнами може допомогти вдосконалити підходи та забезпечити більш ефективне використання ресурсів[25].

Розглянемо детальніше кожен із підходів. Першим кроком у розвитку стратегій безпеки є підвищення рівня освіти та підготовки соціальних працівників щодо роботи у воєнних умовах. Це включає уроки профілактики та безпеки, тренування з евакуації та дій у небезпечних ситуаціях, а також навчання технік медичної допомоги в екстремальних обставинах. Для забезпечення безпеки соціальних працівників важливо постійно забезпечувати їх необхідними засобами захисту, такими як бронежилети, шоломи, медичні комплекти першої допомоги та засоби зв'язку. Крім того, необхідно надавати інструкції щодо правильного використання цих засобів та їхнього зберігання[11].

Соціальним працівникам слід мати чіткі плани дій у небезпечних ситуаціях, таких як обстріли чи напади. Ці плани повинні включати процедури евакуації, місця притулку та контактні особи для швидкого повідомлення про небезпеку. Ефективний моніторинг ситуації в зоні конфлікту та швидкий обмін інформацією є ключовими для забезпечення безпеки соціальних працівників. Це може бути здійснено за допомогою мережі спостереження, зв'язку через радіо або смартфони, а також спеціальних додатків для моніторингу безпеки.

Соціальні працівники повинні мати доступ до підтримки та консультацій з питань безпеки під час роботи в громадах у воєнний час. Це може включати психологічну підтримку, тренування зі стресом та допомогу у вирішенні

складних ситуацій. Співпраця з місцевими органами влади та військовими є важливим аспектом забезпечення безпеки соціальних працівників. Це може включати отримання інформації про поточну ситуацію у зоні конфлікту, організацію захисту та супровід під час виконання завдань[5].

Розвиток стратегій забезпечення безпеки є важливим елементом організації соціальної роботи в громадах у воєнний час. Підвищення освіти та підготовки, забезпечення необхідними засобами захисту, розробка планів дій, моніторинг ситуації, підтримка та співпраця з місцевими владними органами - це лише деякі зі стратегій, які можуть допомогти забезпечити безпеку соціальних працівників у воєнних умовах[8].

Розширення доступу до гуманітарної допомоги у воєнних зонах є критично важливим завданням, оскільки це допомагає забезпечити життєво важливі ресурси та послуги для мешканців громад, які перебувають під впливом конфлікту. Ефективна координація роботи між різними гуманітарними організаціями є важливим аспектом забезпечення ефективності та доставки допомоги. Це включає спільне планування, обмін інформацією, розподіл ресурсів та спільні дії з метою забезпечення максимального охоплення населення. Надання гуманітарної допомоги може бути складним завданням у воєнних умовах через обмежений доступ та небезпеку. Тому важливо розробляти та впроваджувати безпечні та ефективні механізми доставки допомоги, такі як конвої, віддалена доставка за допомогою дронів або спеціальні логістичні маршрути[11].

Створення мобільних груп та тимчасових точок надання допомоги дозволяє швидко реагувати на екстренні ситуації та доставляти допомогу туди, де вона найбільше потрібна. Ці групи можуть включати медичних працівників, психологів, представників гуманітарних організацій та інших фахівців. Для ефективного розширення доступу до гуманітарної допомоги необхідно систематично моніторити та оцінювати ситуацію в громадах. Це дозволяє вчасно виявляти потреби, а також оцінювати ефективність здійснених заходів та вчасно коригувати стратегії[7].

Використання сучасних технологій, таких як мобільні додатки або онлайн платформи, може значно полегшити доступ до гуманітарної допомоги. Це може включати онлайн-платформи для реєстрації та розподілу допомоги, мобільні додатки.

Розширення доступу до гуманітарної допомоги у воєнних зонах є критично важливим завданням, оскільки це допомагає забезпечити життєво важливі ресурси та послуги для мешканців громад, які перебувають під впливом конфлікту. Ефективна координація роботи між різними гуманітарними організаціями є важливим аспектом забезпечення ефективності та доставки допомоги. Це включає спільне планування, обмін інформацією, розподіл ресурсів та спільні дії з метою забезпечення максимального охоплення населення[8].

Надання гуманітарної допомоги може бути складним завданням у воєнних умовах через обмежений доступ та небезпеку. Тому важливо розробляти та впроваджувати безпечні та ефективні механізми доставки допомоги, такі як конвої, віддалена доставка за допомогою дронів або спеціальні логістичні маршрути. Створення мобільних груп та тимчасових точок надання допомоги дозволяє швидко реагувати на екстренні ситуації та доставляти допомогу туди, де вона найбільше потрібна. Ці групи можуть включати медичних працівників, психологів, представників гуманітарних організацій та інших фахівців. Для ефективного розширення доступу до гуманітарної допомоги необхідно систематично моніторити та оцінювати ситуацію в громадах. Це дозволяє вчасно виявляти потреби, а також оцінювати ефективність здійснених заходів та вчасно коригувати стратегії.

Використання сучасних технологій, таких як мобільні додатки або онлайн платформи, може значно полегшити доступ до гуманітарної допомоги. Це може включати онлайн-платформи для реєстрації та розподілу допомоги, мобільні додатки для психологічної підтримки, може допомогти забезпечити доступ до психологічної допомоги тим, хто не може фізично звернутися до спеціаліста.

Це особливо корисно для тих, хто перебуває у віддалених або важкодоступних районах[11].

Важливо враховувати індивідуальні потреби та особливості кожної людини при наданні психологічної підтримки. Це включає адаптацію методів та стратегій до конкретних ситуацій та потреб клієнтів. Створення мережі взаємопідтримки серед населення може стати ефективним способом зменшення соціальної ізоляції та відчуття самотності, що часто супроводжує стресові ситуації. Проведення інформаційних кампаній та освітніх заходів з питань психологічного здоров'я може допомогти зменшити стигматизацію та підвищити рівень освіченості населення щодо важливості психологічного благополуччя[25].

Розвиток психологічної підтримки в умовах війни є складним завданням, але водночас надзвичайно важливим для забезпечення психологічного благополуччя та ментального здоров'я населення. Ефективна психологічна підтримка може значно полегшити процес адаптації та відновлення після травматичних подій, сприяючи здоровому розвитку та самовираженню особистості.

Впровадження інноваційних технологій в організації соціальної роботи в умовах війни може відкривати нові можливості для підвищення ефективності та доступності послуг для населення. Так використання відеозв'язку та інших технологій зв'язку може допомогти забезпечити доступ до медичної допомоги та консультацій навіть у віддалених або важкодоступних районах. Це особливо корисно для населення у воєнних зонах, де доступ до медичних закладів обмежений. Розробка мобільних додатків, які надають інформацію про доступні соціальні послуги, а також можливість отримання консультацій та підтримки від фахівців у реальному часі, може сприяти покращенню доступності та зручності отримання допомоги[11].

Створення онлайн-платформ для взаємодії між соціальними працівниками, клієнтами та іншими зацікавленими сторонами може полегшити обмін інформацією, координацію дій та моніторинг результатів роботи.

Впровадження штучного інтелекту та аналітичних інструментів може допомогти у виявленні потреб населення, прогнозуванні ризиків та вдосконаленні стратегій надання соціальних послуг. Наприклад, аналіз даних може допомогти в ідентифікації груп населення, які потребують найбільшої уваги у воєнних умовах[9].

Використання дронів може стати ефективним способом доставки гуманітарної допомоги в труднодоступні або небезпечні райони, де звичайні методи доставки не ефективні через військові дії або зруйновану інфраструктуру. Використання віддалених технологій, таких як відеозв'язок або онлайн-платформи, може допомогти забезпечити доступ до психологічної підтримки для тих, хто перебуває у віддалених або небезпечних районах, де немає можливості особисто звернутися до спеціаліста. Впровадження інноваційних технологій може значно полегшити роботу соціальних працівників та покращити доступність соціальних послуг для населення в умовах воєнного конфлікту. Розробка та впровадження цих технологій вимагає співпраці між різними зацікавленими сторонами, включаючи урядові органи, гуманітарні організації, технологічні компанії та місцеві громади[8].

Сприяння міжнародній співпраці в контексті соціальної роботи в умовах воєнного конфлікту відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності та координації гуманітарних зусиль для підтримки населення. Співпраця між різними країнами та організаціями дозволяє обмінюватися досвідом та найкращими практиками у сфері соціальної роботи. Це допомагає виявляти ефективні методи роботи та адаптувати їх до конкретних умов воєнного конфлікту. Міжнародна співпраця сприяє координації гуманітарних дій та розподілу ресурсів в умовах війни. Це дозволяє уникнути дублювання зусиль та максимально ефективно використовувати доступні ресурси.

Співпраця з міжнародними гуманітарними організаціями та донорськими країнами може забезпечити додаткові фінансові ресурси для надання соціальних послуг та гуманітарної допомоги у військових конфліктах. Міжнародна співпраця може сприяти дипломатичним зусиллям у врегулюванні

конфліктів, захисті прав людини та забезпеченні міжнародного правового захисту для населення, яке перебуває під впливом воєнного конфлікту[8].

Співпраця між різними країнами та організаціями сприяє обміну інформацією та ресурсами, що дозволяє швидко реагувати на екстренні ситуації та забезпечує належне реагування на гуманітарні потреби. Міжнародна співпраця може сприяти організації спільних проектів та програм у сфері соціальної роботи, спрямованих на надання допомоги та підтримки населенню, що переживає воєнний конфлікт. Міжнародна співпраця сприяє створенню та впровадженню міжнародних стандартів та нормативів у сфері соціальної роботи, що дозволяє забезпечити якість та стандартизацію послуг у воєнних зонах[6].

Сприяння міжнародній співпраці важливою мірою сприяє покращенню умов життя та забезпеченню прав людини для населення, яке переживає воєнні конфлікти. Розуміння та підтримка з боку міжнародного співтовариства допомагає зменшити страждання та сприяє стабільності та розвитку у вразливих регіонах.

Висновки до розділу 3

Під час воєнного конфлікту організація соціальної роботи у громадах виявляється особливо складною та вимагає постійного вдосконалення. Рекомендуємо наступні шляхів покращення організації соціальної роботи в умовах війни:

1. Координація та співпраця: важливою складовою є покращення координації дій між різними гуманітарними організаціями та державними установами. Спільна робота дозволяє уникнути дублювання зусиль та забезпечити максимальну ефективність у наданні допомоги[11];

2. Використання інноваційних технологій: впровадження сучасних технологій, таких як мобільні додатки, телемедицина та онлайн-платформи, полегшує доступ до соціальних послуг та покращує координацію між різними структурами[6];

3. Психологічна підтримка: важливим аспектом є забезпечення належної психологічної підтримки як населенню, що переживає воєнний конфлікт, так і працівникам гуманітарних організацій[14];

4. Розширення доступу до гуманітарної допомоги: необхідно постійно вдосконалювати механізми доставки гуманітарної допомоги та забезпечити максимально широкий охоплення населення, що потребує допомоги[24];

5. Міжнародна співпраця: співпраця з міжнародними партнерами та гуманітарними організаціями сприяє обміну досвідом, фінансовій підтримці та розвитку міжнародних стандартів у сфері соціальної роботи[25];

6. Підвищення кваліфікації працівників: надання регулярних тренінгів, семінарів та навчань сприяє підвищенню кваліфікації соціальних працівників у громадах у воєнний час. Це дозволяє їм краще розуміти потреби та особливості роботи з вразливими групами населення та ефективніше взаємодіяти з ними[21];

7. Створення механізмів моніторингу та оцінки: важливо встановлювати системи моніторингу та оцінки результатів роботи в громадах у воєнний час. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми та недоліки в наданні соціальних послуг та швидко коригувати стратегії роботи[28];

8. Партнерство з місцевими громадами та волонтерськими організаціями: співпраця з місцевими громадами та волонтерськими організаціями сприяє залученню додаткових ресурсів та експертної підтримки в організацію соціальної роботи в громадах у воєнний час[25];

9. Адаптація програм та послуг до конкретних потреб громад: важливо адаптувати програми та послуги соціальної роботи до конкретних потреб громад у воєнний час. Це передбачає гнучкий підхід та здатність швидко реагувати на зміни в ситуації[31];

10. Підтримка вразливих груп населення: необхідно акцентувати увагу на підтримці вразливих груп населення, таких як діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю та біженці, забезпечуючи їм доступ до необхідних соціальних послуг та підтримки[29].

Узагальнюючи, вдосконалення організації соціальної роботи в громадах у воєнний час є надзвичайно важливим завданням. Забезпечення безпеки працівників, розширення доступу до гуманітарної допомоги, розвиток психологічної підтримки, використання інноваційних технологій та сприяння міжнародній співпраці є ключовими напрямками для досягнення цієї мети. В цілому, вдосконалення організації соціальної роботи в громадах у воєнний час передбачає комплексний підхід, який враховує потреби населення, ефективність роботи та співпрацю між різними структурами та міжнародними партнерами, підвищення кваліфікації самих соціальних працівників та підтримку вразливих груп населення.

Ці шляхи вдосконалення організації соціальної роботи в громадах у воєнний час спрямовані на покращення якості та доступності соціальних послуг, забезпечення координації дій та ефективного використання ресурсів у надзвичайних ситуаціях

ВИСНОВКИ

Організація та здійснення соціальної роботи в громадах під час війни є вельми складним завданням, що вимагає специфічних підходів та стратегій. Особливості цього процесу визначаються не лише потребами населення, а й впливом військових конфліктів на соціальну структуру та функціонування громад. Війна, як нещасний аспект сучасності, створює надзвичайні виклики для організації та здійснення соціальної роботи в громадах. Однак вона також відкриває нові можливості для розвитку та вдосконалення гуманітарних практик. Основними особливостями організації соціальної роботи в умовах війни є нестабільність, загрози безпеці та екстреність, що вимагають гнучких та швидких реакцій. Важливими аспектами цього процесу є координація зусиль між різними гуманітарними організаціями та державними структурами, забезпечення доступності та якості соціальних послуг для всіх верств населення, а також підтримка вразливих груп, таких як діти, жінки, люди похилого віку та особи з інвалідністю.

Підвищення кваліфікації соціальних працівників, впровадження інноваційних технологій, активне використання міжнародного досвіду та ресурсів, а також партнерство з місцевими громадами та волонтерськими організаціями є ключовими шляхами вдосконалення організації соціальної роботи в умовах війни. Адже в умовах війни організація та здійснення соціальної роботи в громадах вимагає комплексного підходу, що базується на співпраці, інноваціях та гуманізмі. Відповідальне виконання цієї місії сприяє покращенню якості життя населення та сприяє збереженню гідності та людської цінності в умовах воєнного конфлікту[5; 9; 16].

Важливою складовою організації соціальної роботи в умовах війни є також розробка та впровадження психосоціальних програм підтримки, спрямованих на забезпечення психологічного благополуччя та реабілітацію тих, хто постраждав від воєнного конфлікту. Особлива увага має бути

приділена підтримці дітей, які пережили стресові ситуації та втрати у війні, та забезпеченню їхнього психологічного відновлення. Окрім того, ефективна комунікація та співпраця між соціальними працівниками, медичними працівниками, психологами, волонтерами та іншими стейкхолдерами важлива для успішної організації соціальної роботи в громадах під час війни. Це дозволяє ефективно координувати дії, обмінюватися інформацією та ресурсами, а також забезпечує комплексний підхід до вирішення соціальних проблем[19; 22; 24].

Загалом, організація соціальної роботи в громадах умовах війни вимагає системного та комплексного підходу, який враховує специфіку конфлікту, потреби та особливості населення, а також використовує сучасні методи та підходи до роботи. Лише такий підхід може забезпечити ефективну підтримку та захист прав людини, забезпечити доступ до соціальних послуг та сприяти розвитку стійкого та здорового суспільства в умовах воєнного конфлікту. Важливо наголосити на необхідності створення механізмів та програм підтримки для військових ветеранів та їх сімей, які повертаються до мирного життя після закінчення конфлікту. Це може включати в себе надання психологічної, соціальної та економічної підтримки, а також допомогу у влаштуванні на нове місце проживання та професійній реабілітації. Забезпечення підтримки ветеранам є важливим елементом процесу соціальної реінтеграції та сприяє зміцненню соціальної кохезії та миру в громадах, які пережили війну[11; 29; 31].

Також важливою є увага до захисту прав людини та забезпечення правової допомоги тим, хто постраждав внаслідок війни. Захист від будь-яких форм насильства, експлуатації та дискримінації, а також забезпечення доступу до юридичної допомоги та правосуддя є важливими аспектами роботи соціальних служб у воєнний час. Ефективне впровадження програм та стратегій соціальної роботи в умовах війни передбачає постійний моніторинг, оцінку та коригування дій з метою забезпечення їхньої ефективності та адаптації до змін ситуації. Тільки такий підхід може забезпечити належний захист та підтримку

для всіх верств населення у воєнний період та після нього, сприяючи процесу відновлення та миру в громадах.

Успішна реалізація програм соціальної роботи у воєнних умовах вимагає активної участі та підтримки з боку місцевих урядових структур, цивільного суспільства, міжнародних гуманітарних організацій та донорських інституцій. Широкий соціальний консенсус та співпраця між різними зацікавленими сторонами є ключовими факторами успіху у реалізації соціальних програм та проектів в умовах війни. Крім того, важливою є створення сприятливих умов для відновлення соціально-економічного розвитку громад, які постраждали від війни. Це може включати в себе здійснення інвестицій в розвиток інфраструктури, підтримку малих підприємств та розвиток соціальних програм з метою створення робочих місць та забезпечення економічної стабільності[16; 25; 29].

Особливо важливо пам'ятати, що успіх у роботі соціальних служб в умовах війни залежить від відданості та професіоналізму працівників цих служб, їхньої готовності працювати в умовах стресу та небезпеки, а також від забезпечення їхньої безпеки та захисту прав під час виконання службових обов'язків.

Отже, організація та здійснення соціальної роботи в громадах в умовах війни є складним, але дуже важливим завданням, яке потребує комплексного підходу та спільних зусиль всіх зацікавлених сторін. Відповідальне та професійне виконання цієї місії сприяє покращенню якості життя та забезпечує підтримку та захист уразливих верств населення у складних умовах воєнного конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання соціальної роботи: навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Денисюк. Ужгород: РІК-У, 2023. 420 с.
2. Бойко О. М. Глобальне визначення соціальної роботи та український контекст. *Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2017. Т. 199. С. 85-90.
3. Брич В., Миколюк С. Соціальний захист сиріт в Україні: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 200 с.
4. Внутрішньо переміщені особи. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>
5. Гордєєва Т., Лазарева А. Соціальна робота в громаді з учасниками бойових дій, що були нещодавно демобілізовані. *Науково-теоретичний альманах Грані*, 2023. Вип. 26 (3). С. 69-73.
6. Городецький О. Міжнародні стандарти захисту біженців та їх основоположні принципи. *Право та державне управління*. 2020. Вип. 2. С. 62-68.
7. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія: навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 400 с.
8. Євдокимова І. А. Соціальна робота в Україні: тенденції розвитку й проблеми в довоєнний період та в умовах війни з Росією. *SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*. 2022, № 12. С. 6–13. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-01>
9. Конончук А. Внутрішньо переміщені особи: соціальні аспекти проблем і шляхи їх вирішення. *Соціологія та соціальна робота в умовах національних та регіональних викликів*. 2019. Вип. 3. С. 49-50.
10. Конституція України: Закон України №254/к96. Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996. URL: zakon1.rada.gov.ua.

11. Кравченко О. Соціальна робота в громаді в умовах війни. URL: https://dbc.wroc.pl/Content/116655/zn_CW_42_2022_04.pdf
12. Логвинова М. Внутрішньо переміщені особи як категорія вимушених мігрантів: поняття та ознаки. *Науковий вісник ХДУ*. 2019. №11. С. 44-50.
13. Мельник І. Внутрішньо переміщені особи як об'єкт соціальної роботи. *Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. 2017. Вип.23. С. 176-182.
14. Миколюк С. Професійне вигорання соціальних працівників в умовах війни. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. № 6. С. 31-36.
15. Миколюк С. Сирітство в Україні в умовах війни: соціальна робота та соціальна допомога. *Ввічливість. Humanitas*. 2022. №3 С. 61-68.
16. Омельченко С. О., Тернопільська В. І. Соціальна робота: реалії та виклики часу: навч.-метод. посіб. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2021. 219 с.
17. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 18.04.2024).
18. Про місцевесамоврядування: Закон України від 25. трав. 1997 р. № 280/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
19. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціальнопедагогічний аспект: навч.-метод. посіб./ за ред. В. Л. Андрєєнкова. К.: ФОП Стеценко В.В. 2016. 192 с.
20. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
21. Семигіна Т.В. Підхід, орієнтований на сильні сторони клієнтів соціальної роботи: наскільки він можливий в Україні? // *Соціальна робота і сучасність: теорія та практика вирішення проблем учасників і постраждалих у збройних конфліктах* (28 березня 2019 р., м. Київ) / Укл. Гавва О.В. та ін. Київ: Інтерсервіс, 2019. С. 177-179.

22. Слезанська Г. І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія /за ред. В. А. Поліщук. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. 382 с
23. Слезанська Г. І. Теорія і практика підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у територіальних громадах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05, Тернопіль, 2019. 687 с.
24. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливимисім'ями та дітьми. *ОБНОВАКОМПАНІ*.2017. №. 1. С.48-59. URL: <http://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1513689511.pdf>
25. Нові горизонти соціальної роботи: Оксана Жолнович представила візію майбутнього соціальної сфери (2023) (Україна). URL: <https://www.msp.gov.ua/news/22684.html>
26. Петрочко Ж. В., Петушкова Л. А. (2021). Нова програма підготовки сімей до догляду та виховання влаштованих/усиновлених дітей. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2021. №2(49). С. 160-164.
27. Спіріна Т., Лях Т., Клішевич Н. Соціальна профілактика сімейного неблагополуччя в територіальній громаді. *Social Work and Education*. 2022. №9(2). С. 245–255. URL: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.2.5>
28. Песоцька Ю. Соціальна реабілітація та соціальна адаптація внутрішньо переміщених осіб. *Social Work and Education*. 2022. № 9(1). С. 89-99.
29. Соціальна робота і соціальна освіта в умовах сьогодення: проблеми та перспективи розвитку: колективна монографія /за ред. О. Сороки, Г. Лещук. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2023. 288 с.
30. Павлюк Т., Середницька Л. (2023). Соціальна підтримка та соціальні послуги внутрішньо переміщеним особам в умовах війни. *Економіка та суспільство*, 2023. Вип. 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-17>

31. Попович В., Новак Т., Щербина С. Управління системою соціальної роботи в умовах воєнного стану в Україні. *Підприємництво та управління розвитком соціально-економічних систем*. 2023. №2. С. 223- 245. URL: <https://purses.zp.edu.ua/article/view/302252>
32. Фурман А., Підгурська М. Історія соціальної роботи: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 174 с.
33. European Association of Schools of Social Work. URL: <https://www.eassw.org/>
34. The International Association Of Schools Of Social Work. URL: <https://www.iassw-aiets.org/>
35. The professional association for social work and social workers. URL: <https://www.basw.co.uk/about-basw>

ДОДАТКИ

Анкета для опитування соціальних фахівців

Тема: Особливості організації та здійснення соціальної роботи в громадах в умовах війни

Просимо пройти опитування. Анкета допоможе зібрати важливу інформацію про особливості організації та здійснення соціальної роботи в умовах війни, виявити основні проблеми та потреби фахівців у цій сфері.

1. Загальні відомості про респондента

1.1. Ваш вік:

- До 25 років
- 25-35 років
- 36-45 років
- 46-55 років
- Понад 55 років

1.2. Стать: - Чоловіча; - Жіноча

1.3. Ваша освіта:

- Середня спеціальна
- Вища/ спеціаліст
- Магістр

1.4. Стаж роботи у сфері соціальної роботи:

- До 1 року
- 1-5 років
- 6-10 років
- Понад 10 років

2. Професійна діяльність

2.1. Ваш основний напрямок роботи:

- Соціальна робота із дітьми
- Соціальна робота із сім'ями
- Робота з внутрішньо переміщеними особами (ВПО)
- Інше (вказіть, будь ласка) _____

2.2. Як змінилися ваші обов'язки та завдання у зв'язку з війною? (можна вибрати декілька варіантів)

- Надання гуманітарної допомоги
- Психологічна підтримка
- Консультування юридичних питань
- Координація волонтерської діяльності
- Інше (вказіть, будь ласка) _____

Продовження Додатку А

3. Особливості роботи в умовах війни**3.1. Які основні проблеми ви зустрічаєте у роботі в умовах війни?**

- Психологічні травми клієнтів
- Недостатність ресурсів
- Високий рівень стресу у працівників
- Відсутність доступу до необхідних послуг
- Інше (вказіть, будь ласка) _____

3.2. Наскільки часто вистикаєтесь із такими проблемами? (оцініть за шкалою від 1 до 5, де 1 - дуже рідко, 5 - дуже часто)

- Психологічні травми у клієнтів: 1 2 3 4 5
- Недостатність ресурсів: 1 2 3 4 5
- Високий рівень стресу у працівників: 1 2 3 4 5
- Відсутність доступу до необхідних послуг: 1 2 3 4 5

3.3. Які методи ви вважаєте найбільше ефективними для вирішення цих проблем? (можна вибрати декілька варіантів)

- Психологічна підтримка та консультування
- Організація групової терапії
- Налагодження співпраці з волонтерськими організаціями
- залучення додаткових ресурсів та фінансування
- Інше (вказіть, будь ласка) _____

4. Потреби та рекомендації

4.1. Які ресурси або підтримку ви потребуєте для покращення вашої роботи в умовах війни? (можна вибрати декілька варіантів)

- Додаткова освіта та тренінги
- Методичні матеріали
- Фінансова підтримка
- Психологічна підтримка
- Забезпечення матеріальними ресурсами (продукти, тощо)
- Інше (вказіть, будь ласка) _____

4.2. Які зміни або покращення ви б хотіли бачити в системі соціальної роботи в умовах війни?

4.3. Чи є у вас інші коментарі або пропозиції щодо організації та здійснення соціальної роботи в громадах в умовах війни?

Дякуємо за вашу участь у нашому опитуванні!

Звіт за результатами опитування фахівців соціальної роботи

Тема: Особливості організації та здійснення соціальної роботи в громадах в умовах війни

Метою даного опитування було вивчення специфіки організації та здійснення соціальної роботи в громадах в умовах війни, а також визначення основних проблем і потреб фахівців у цій сфері. У опитуванні взяли участь 10 фахівців соціальної роботи, які мають різний досвід та працюють у різних напрямках соціальної роботи.

1. Загальні відомості про респондентів**

1.1. Вік респондентів:

- До 25 років: 1 особа
- 25-35 років: 4 особи
- 36-45 років: 3 особи
- 46-55 років: 2 особи
- Понад 55 років: 0 осіб

1.2. Стать респондентів:

- Чоловіча: 3 особи; - Жіноча: 7 осіб

1.3. Освіта респондентів:

- Середня спеціальна: 2 особи
- Вища/спеціаліст: 6 осіб
- Магістр: 2 особи

1.4. Стаж роботи у сфері соціальної роботи:

- До 1 року: 1 особа
- 1-5 років: 3 особи
- 6-10 років: 3 особи
- Понад 10 років: 3 особи

2. Професійна діяльність

2.1. Основний напрям роботи:

- Соціальна робота із дітьми: 4 особи
- Соціальна робота із сім'ями: 3 особи
- Робота з внутрішньо переміщеними особами (ВПО): 2 особи
- Інше: 1 особа (освітня робота)

Продовження Додатку Б

2.2. Зміни обов'язків у зв'язку з війною:

- Надання гуманітарної допомоги: 7 осіб
- Психологічна підтримка: 6 осіб
- Консультування з юридичних питань: 4 особи
- Координація волонтерської діяльності: 5 осіб
- Інше: 2 особи (організація розселення, розподіл допомоги)

3. Особливості роботи в умовах війни

3.1. Основні проблеми:

- Психологічні травми у клієнтів: 8 осіб
- Недостатність ресурсів: 7 осіб
- Високий рівень стресу у працівників: 6 осіб
- Відсутність доступу до необхідних послуг: 5 осіб

3.2. Частота зустрічання проблем:

- Психологічні травми у клієнтів: середній бал 4.5
- Недостатність ресурсів: середній бал 4.2
- Високий рівень стресу у працівників: середній бал 4.0
- Відсутність доступу до необхідних послуг: середній бал 3.8

3.3. Найбільше ефективні методи вирішення проблем:

- Психологічна підтримка та консультування: 7 осіб
- Організація групової терапії: 5 осіб
- Налагодження співпраці з волонтерськими організаціями: 6 осіб
- Залучення додаткових ресурсів та фінансування: 4 особи
- Інше: 2 особи (мобільні групи підтримки, онлайн-консультації)

4. Потреби та рекомендації

4.1. Потреби фахівців:

- Додаткова освіта та тренінги: 8 осіб
- Методичні матеріали: 6 осіб
- Фінансова підтримка: 7 осіб
- Психологічна підтримка: 5 осіб
- Забезпечення матеріальними ресурсами (продукти, медикаменти тощо): 6 осіб
- Інше: 2 особи (мобільні засоби комунікації, транспорт)

4.2. Побажання щодо покращень:

- Покращення умов роботи та забезпечення необхідними ресурсами
- Вдосконалення програм соціальної підтримки для ВПО

Продовження Додатку Б

- Підвищення заробітної плати для працівників соціальної сфери
- Створення системи психологічної підтримки для соціальних працівників
- Інтеграція співпраці з міжнародними гуманітарними організаціями

4.3. Інші коментарі:

- Необхідність створення додаткових центрів підтримки для постраждалих від війни
- Потреба в проведенні регулярних тренінгів та семінарів для підвищення кваліфікації
- Важливість розробки довгострокових програм реабілітації та інтеграції ВПО

Висновки

Результати опитування вказують на те, що війна значно вплинула на організацію та здійснення соціальної роботи в громадах. Фахівці стикаються з численними проблемами, включаючи психологічні травми у клієнтів, недостатність ресурсів та високий рівень стресу. Для покращення ситуації необхідно забезпечити додаткову освіту та тренінги для фахівців, фінансову підтримку, методичні матеріали, а також психологічну підтримку. Важливим є також покращення умов праці та налагодження співпраці з волонтерськими та міжнародними організаціями.